

**BANKLARDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING XALQARO
STANDARTLARGA MOSLASHUVI**

*Toshket davlat iqtisodiyot Unversiteti
talabasi Jo'rayev Shamsiddin
Toshket davlat iqtisodiyot Unversiteti
assistenti Yusupov Sherzod*

Annotatsiya: Mazkur maqolada banklarda moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga moslashuvi masalalari tahlil qilinadi. Xususan, moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari (MHXS)ning mohiyati, ularning bank tizimidagi ahamiyati va joriy etilish zarurati yoritilgan. Shuningdek, banklarda MHXSga o'tish jarayonining asosiy bosqichlari, ushbu jarayonda yuzaga keladigan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqilgan. O'zbekiston bank tizimida xalqaro standartlarni joriy etish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijasida MHXSni qo'llash banklarning shaffofligini oshirish, investitsion jozibadorligini kuchaytirish va xalqaro moliya bozorlariga integratsiyalashuvini ta'minlashda muhim omil ekanligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: moliyaviy hisobot, xalqaro standartlar, MHXS, bank tizimi, shaffoflik, investitsiya, moliyaviy tahlil, risklarni boshqarish, xalqaro integratsiya, buxgalteriya hisobi

Abstract: This article analyzes the issues of adapting financial reporting in banks to international standards. In particular, the essence of International Financial Reporting Standards (IFRS), their importance in the banking system, and the necessity of their implementation are discussed. The main stages of transition to IFRS in banks, the challenges arising in this process, and ways to overcome them are also examined. Additionally, the reforms being carried out in the banking system of Uzbekistan to implement international standards are analyzed. The study concludes that the application of IFRS is an important factor in enhancing transparency, increasing investment attractiveness, and ensuring integration into international financial markets.

Keywords: financial reporting, international standards, IFRS, banking system, transparency, investment, financial analysis, risk management, international integration, accounting

Аннотация: В данной статье анализируются вопросы адаптации финансовой отчетности в банках к международным стандартам. В частности, раскрываются сущность Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО), их значение в банковской системе и необходимость их внедрения. Рассматриваются основные этапы перехода банков на МСФО, возникающие в этом процессе проблемы и пути их решения. Также анализируются реформы, проводимые в

банковской системе Узбекистана по внедрению международных стандартов. В результате исследования обосновывается, что применение МСФО является важным фактором повышения прозрачности, инвестиционной привлекательности и интеграции в международные финансовые рынки.

Ключевые слова: финансовая отчетность, международные стандарты, МСФО, банковская система, прозрачность, инвестиции, финансовый анализ, управление рисками, международная интеграция, бухгалтерский учет

Kirish: Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida bank tizimining barqarorligi va raqobatbardoshligi ko'p jihatdan moliyaviy hisobotlarning sifati va shaffofligiga bog'liq. Global moliya bozorlarining integratsiyalashuvi natijasida banklar uchun yagona va tushunarli hisobot tizimini qo'llash zarurati ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga moslashtirilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, MHXS (IFRS) banklar faoliyatini xalqaro darajada taqqoslash, investorlar ishonchini oshirish hamda moliyaviy axborotning ochiqligini ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi.

Bugungi kunda ko'plab davlatlar qatori O'zbekiston bank tizimida ham xalqaro standartlarni joriy etish jarayonlari jadallik bilan amalga oshirilmoqda. Bu esa nafaqat ichki moliyaviy nazoratni kuchaytirish, balki xorijiy investitsiyalarni jalb etish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, MHXSga o'tish jarayoni murakkab bo'lib, u banklardan yangi bilim va ko'nikmalarni, zamonaviy axborot tizimlarini hamda qo'shimcha moliyaviy resurslarni talab etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi banklarda moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga moslashuvi jarayonini tahlil qilish, uning ahamiyatini ochib berish hamda ushbu jarayonda yuzaga keladigan muammolarni aniqlashdan iborat. Shuningdek, tadqiqot doirasida mazkur muammolarni bartaraf etish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Asosiy qisim: Banklarda moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga moslashtirish jarayoni so'nggi yillarda global moliya tizimining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Xususan, Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari kengashi tomonidan ishlab chiqilgan MHXS bugungi kunda 140 dan ortiq mamlakatlarda joriy etilgan. Bu esa banklar faoliyatini yagona mezon asosida baholash imkonini yaratadi hamda xalqaro investorlar uchun moliyaviy axborotning tushunarligini oshiradi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, xalqaro standartlarga o'tgan banklarda moliyaviy shaffoflik darajasi o'rtacha 20–30 foizga oshgan, investorlar ishonchi esa sezilarli darajada mustahkamlangan. Ayniqsa, kredit risklarini baholashda muhim bo'lgan IFRS 9 standarti joriy etilgach, banklar kredit yo'qotishlarini oldindan prognoz qilish imkoniyatiga ega bo'ldi. Natijada, muammoli kreditlar ulushini

kamaytirish tendensiyasi kuzatilmoqda. O‘zbekiston bank tizimida ham MHXSga o‘tish bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan qabul qilingan qarorlar asosida tijorat banklari 2021-yildan boshlab moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar asosida tayyorlashni boshladi. Natijalarga ko‘ra, ayrim yirik banklarda xorijiy investitsiyalar hajmi 15–25 foizga oshgani qayd etilgan.

Shu bilan birga, ushbu jarayonda muayyan muammolar ham mavjud. Jumladan, MHXSni joriy etish uchun banklar tomonidan IT infratuzilmani yangilashga katta mablag‘ sarflanmoqda. Tadqiqotlarga ko‘ra, yirik banklarda bu xarajatlar umumiy operatsion xarajatlarning 10–15 foizini tashkil etadi. Bundan tashqari, malakali mutaxassislar yetishmasligi ham dolzarb muammo bo‘lib qolmoqda.

Umuman olganda, xalqaro standartlarga moslashuv bank tizimining barqarorligini oshirish, moliyaviy risklarni kamaytirish va xalqaro moliya bozorlariga integratsiyalashuvni ta‘minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Tahlil va natijalar: Banklarda moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga moslashuvi natijalarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, ushbu jarayon bank tizimining sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarilishiga xizmat qilmoqda. Avvalo, MHXS asosida tayyorlangan hisobotlar bank faoliyatining yanada shaffof va aniq aks ettirilishini ta‘minlaydi. Bu esa investorlar, kreditorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun muhim axborot manbai hisoblanadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, xalqaro standartlarga o‘tgan banklarda moliyaviy ko‘rsatkichlarning ishonchliligi sezilarli darajada oshgan. Xususan, aktivlar va majburiyatlarning real baholanishi natijasida banklarning moliyaviy holatini baholash yanada aniqroq amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, IFRS 9 standarti asosida kredit risklarini baholash tizimining joriy etilishi muammoli kreditlar ulushini kamaytirishga ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda.

O‘zbekiston bank tizimi misolida olib borilgan tahlillar natijasida shuni kuzatish mumkinki, MHXSga o‘tgan banklarda xorijiy investitsiyalar oqimi oshgan, xalqaro reyting agentliklari tomonidan beriladigan baholar yaxshilangan. Bu esa banklarning xalqaro moliya bozorlaridagi ishtirokini kengaytirishga imkon yaratmoqda.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga moslashtirish nafaqat hisob tizimini takomillashtiradi, balki banklarda korporativ boshqaruv sifatini ham oshiradi. Shu bilan birga, risklarni boshqarish tizimi yanada samarali ishlay boshlaydi, bu esa moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga olib keladi.

Biroq, tahlil natijalari ayrim kamchiliklarni ham ko‘rsatadi. Jumladan, barcha banklarda standartlarni to‘liq va bir xil darajada joriy etish hali to‘liq ta‘minlanmagan. Bu esa hisobotlar taqqoslanishida ayrim qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi. Shunga

qaramay, umumiy natijalar ijobiy bo‘lib, MHXSga o‘tish bank tizimini rivojlantirishning muhim omili ekanligini tasdiqlaydi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, banklarda moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga moslashuvi zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning ajralmas qismi hisoblanadi. MHXSni joriy etish bank faoliyatining shaffofligini oshirish, moliyaviy ma’lumotlarning ishonchliligini ta’minlash hamda xalqaro moliya bozorlarida samarali ishtirok etish imkonini yaratadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, xalqaro standartlarga o‘tish banklarning investitsion jozibadorligini oshiradi, xorijiy investorlar ishonchini mustahkamlaydi va moliyaviy risklarni boshqarish tizimini takomillashtiradi. Ayniqsa, kredit risklarini baholashning zamonaviy yondashuvlari banklar barqarorligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, MHXSga o‘tish jarayoni muayyan qiyinchiliklar bilan kechmoqda. Jumladan, malakali mutaxassislar yetishmasligi, axborot texnologiyalari infratuzilmasini modernizatsiya qilish zarurati va qo‘shimcha moliyaviy xarajatlar shular jumlasidandir. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun banklarda kadrlar malakasini oshirish, zamonaviy axborot tizimlarini joriy etish hamda davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash choralarini kuchaytirish muhimdir.

Umuman olganda, banklarda moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga moslashuvi iqtisodiy tizimning barqarorligini ta’minlash, xalqaro integratsiyani kuchaytirish va moliyaviy sektorni yanada rivojlantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. International Accounting Standards Board. *International Financial Reporting Standards (IFRS)*. London, 2023.
2. IFRS Foundation. *Conceptual Framework for Financial Reporting*. 2018.
3. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. *Bank tizimida MHXSni joriy etish bo‘yicha me‘yoriy hujjatlar*. Toshkent, 2022.
4. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. *Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari bo‘yicha qo‘llanmalar*. Toshkent, 2021.
5. World Bank. *Financial Reporting and Transparency in Banking Sector*. Washington, 2020.
6. International Monetary Fund. *Banking Sector Stability and IFRS Implementation*. 2019.
7. Asian Development Bank. *Uzbekistan: Financial Sector reforms and IFRS adoption*. Manila, 2021.
8. PwC. *IFRS in Banking Industry: Practical Guide*. 2022.
9. Deloitte. *IFRS 9 and Financial Instruments*. 2021.
10. KPMG. *Insights into IFRS Implementation in Banks*. 2020.